

ність дослідження даної тематики, враховуючи намагання України гармонізувати національне законодавство із світовими та європейськими стандартами у сфері дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Список використаної літератури

1. Адміністративне деліктне законодавство: Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. – К.: Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.

2. Калашник Ю.В. Зарубіжний досвід юридичної відповідальності за промишлені проваги до суду та шляхи його запозичення для України / Ю.В. Калашник // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 428 – 433.

3. Уголовный кодекс Австрии. М.: Зерцало - М, 2001. – 144 с.

4. Уголовный кодекс Бельгии / Ассоциация юридический центр. Пер. с фр. Г.И. Мачковского; Науч. ред. и предисл. П. П. Мициева. СПб.: Юридический центр Пресс. – 2004. – 561 с.

5. Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл. докт. юрид. наук, проф. Н.Ф. Кузнецовой и докт. юрид. наук, проф. Ф.М. Решетникова. Пер. с испан. В.П. Зыряновой и Л.Г. Шнайдер. М.: Зерцало, 1998. – 218 с.

6. Уголовный кодекс Республики Болгария / Науч. ред. канд. юрид. наук, проф. А.И. Лукашова. Перевод с болгарского канд. юрид. наук Д.В. Милушева (Республика Молдова), канд. юрид. наук, доц. А.И. Лукашова (Республика Беларусь), вступ. статья Й.И. Айдарова – Санкт-Петербург.: Издательство “Юридический центр Пресс”, 2001. – 298 с.

7. Уголовный кодекс республики Польша. – СПб: Юридический центр Пресс, 2001. – 234 с.

М.В. Шульга

доктор юридичних наук, професор

Національний університет “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”, м. Харків

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Україна вже тривалий час перебуває в умовах проведення економічних реформ (в тому числі земельної та аграрної). За цей час суттєво оновлено вітчизняне земельне та цивільне законодавство. Створена і функціонує ринкова інфраструктура, безпосередньо залежна від стану інвестиційного клімату в державі. При цьому правове регулювання сфери сільськогосподарського землекористування залишається ще недостатньо ефективним. Формування цивілізованих відносин, які б віддзеркалювали баланс інтересів суспільства, землевласників, землекористувачів та держави обумовлює необхідність прийняття якісно нового законодавства, яке б забезпечувало повну та всебічну регламентацію відносин у сфері перш за все використання та охорони приватизованих громадянами України земель сільськогосподарського призначення.

Аксіомою є положення про те, що держава у порівнянні з приватним власником землі, господарює малоефективно. Разом з тим у сфері сільськогосподарського землекористування її участь має бути помітною з урахуванням специфіки, притаманної цьому різновиду використання земель. З

одного боку, держава зацікавлена, скажімо у підвищенні родючості сільськогосподарських угідь з використанням сучасних технологій та їх охорони. Це обумовлює необхідність залучення достатнього обсягу інвестицій, забезпечених відповідним інвестиційним кліматом. З іншого боку, вона зобов'язана максимально враховувати публічні державні та суспільні інтереси в раціональному використанні та охороні земель сільськогосподарського призначення як основи продовольчої безпеки, збереженні при цьому належного стану навколишнього природного середовища та стабільному надходженню обов'язкових платежів до бюджетів. Вирішення такого комплексного завдання під силу тільки державі, яка здатна збалансувати інтереси всіх учасників відносин сільськогосподарського землекористування в умовах ринкової економіки, що сьогодні орієнтується головним чином на цивільно-правові механізми захисту прав сторін.

Як відомо, остаточне завершення створення ринкових передумов для залучення земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що використовуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, до економічного обігу, повноцінна реалізація права приватної власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення громадянами України, а також законодавче закріплення шляхів і правових механізмів подальшого розвитку відносин сільськогосподарського землекористування і власності на сільськогосподарські землі безпосередньо пов'язане з прийняттям Закону України "Про обіг земель сільськогосподарського призначення", доопрацьований проект якого був оприлюднений в липні поточного року.

Юридичний зміст поняття "ринок земель" як об'єкт правового регулювання чи, як підкреслює В. Сидор, "обіг земельних ділянок" полягає в переході прав на земельні ділянки (або їх частини) в результаті вчинення цивільних правочинів, спрямованих на встановлення, зміну та припинення земельних прав і обов'язків, інших цивільно-правових механізмів, а також у порядку адміністративної процедури, яка здійснюється в певних рамках, встановлених законом, і при дотриманні певних правил, які передбачені чинним законодавством.

В проекті названого закону обіг земель сільськогосподарського призначення визначається, зокрема як врегульовані нормами законодавства суспільні відносини щодо переходу прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення з підстав і в порядку, визначеному законом, договором або рішенням суду.

Як бачимо, проект закону пов'язує обіг земель з переходом прав на земельні ділянки. Такий перехід можливий за наявності різних правових підстав: як цивільно-правових, так і адміністративно-правових. Але проект акцентує увагу переважно на переході прав на відповідні земельні ділянки за договором купівлі-продажу. В ньому, зокрема, не тільки визначається обмежувальне коло суб'єктів обігу земель сільськогосподарського призначення, а й суб'єктний склад покупців земельних ділянок та прав на них, а також закріплюється публічність волевиявлення продавців та покупців земельних ділянок щодо їх продажу та придбання.

Публічно-правові засади обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення знайшли своє закріплення при встановленні, наприклад, ряду обмежень щодо такого обігу. Йдеться, зокрема, про встановлення в проєкті граничних та мінімальних розмірів земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності та користуванні, заборону зміни цільового призначення цих земельних ділянок та ін.

Взагалі ж з метою забезпечення реалізації перш за все публічних (суспільних та державних) інтересів у процесі обігу земель сільськогосподарського призначення проєкт закону “Про обіг земель сільськогосподарського призначення” визначає шляхи реалізації завдань державної політики у зазначеній сфері. До їх складу проєкт відносить:

- закріплення мінімальних норм зайнятості населення на одиницю площі сільськогосподарських угідь;
- обмеження площі земель, що може знаходитись у власності однієї особи;
- запровадження диференційованого розміру державного мита при здійсненні продажу земель протягом певного строку;
- встановлення вимог до потенційних покупців земельних ділянок;
- упередження подрібнення земельних ділянок;
- встановлення особливостей щодо зміни цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- запровадження мінімального строку оренди земельних ділянок.

На жаль, з поля зору розробників проєкту закону фактично випали питання, що стосуються охорони земель сільськогосподарського призначення. Видається, що навряд чи всі нові набувачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення будуть самостійно здійснювати їх безпосереднє використання в аграрній сфері. Переважна їх більшість передаватиме набуті земельні ділянки сільськогосподарського призначення в оренду.

Разом з тим відомо, що саме орендне землекористування потенційно пов’язане з небезпекою деградації орендованих земель. Практика використання земель сільськогосподарського призначення на умовах оренди в Україні свідчить, що їх стан суттєво погіршився. Особливо це стосується оренди земельних часток (паїв). Як влучно висловився П.Ф. Кулинич, договір оренди земельної частки (паю) являє собою юридичну фікцію, оскільки переважна більшість договірних умов не мають відношення до земельної частки (паю) як об’єкта оренди.

Зрозуміло, що проблема охорони сільськогосподарських угідь – це прерогатива перш за все Закону України “Про оренду землі”. Саме цей закон має створювати підвалини відновлення, збереження та підвищення якісного стану сільськогосподарських угідь, що орендуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Разом з тим в майбутньому законі “Про обіг земель сільськогосподарського призначення” має бути перш за все передбачено, що характеристика земельної ділянки, яка відчужується, повинна містити точну інформацію про її якісний стан. А серед вимог, які законодавець висуватиме до по-

купців земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва як передумови набуття ними прав на землі сільськогосподарського призначення повинно бути передбачено, що покупець несе повну відповідальність за стан такої ділянки і забезпечуватиме відновлення такого стану до певного оптимального рівня, не допускатиме його погіршення в процесі подальшого господарського використання.

Загальновизнано, що правове забезпечення механізму обігу земельних ділянок (в тому числі і земель сільськогосподарського призначення) має бути прозорим і чітким. Основні ознаки обігу земельних ділянок в Україні сьогодні зазвичай визначаються за допомогою ряду спеціальних правових інструментів, які базуються на нормах різних галузей законодавства (зокрема, цивільного та земельного). Разом з тим слід мати на увазі, що регулювання земельного ринку, будучи складною сукупністю ряду механізмів, має охоплювати не тільки приватноправові, а й публічно-правові елементи. Традиційно до публічно-правових методів регулювання, які передбачені земельним законодавством, прийнято відносити: вилучення або обмеження в обігу певних земельних ділянок (або категорій земель в цілому), встановлення конкретних умов використання земель із визначенням їх правового режиму, визначення механізмів територіального планування та зонування і т. п. Але в сучасних умовах цього явно недостатньо. Певні кроки в напрямі реалізації принципу забезпечення балансу публічних і приватних інтересів у використанні, зокрема земель сільськогосподарського призначення зроблені авторами проекту закону “Про обіг земель сільськогосподарського призначення”. Поділяючи висловлене в літературі положення про те, що однією з основних закономірностей розвитку земельного законодавства є істотне розширення сфери приватноправового регулювання, слід наголосити на необхідності удосконалення механізму врахування публічних інтересів у приватноправових нормах, що регулюють земельні відносини.

О.Ю. Щербакова

здобувач

Національний університет “Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого”, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЕТАПНОСТІ ПРОЦЕДУР ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ В СУДАХ (НА ПРИКЛАДІ СПОРІВ ЩОДО БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ)

Багато податкових спорів в судах ще пов’язується з розумінням змісту податкового законодавства, яке було чинним до прийняття Податкового кодексу України. Аналіз судової практики дозволяє прийти до висновку, що процесуальна діяльність суду із встановлення обґрунтованості права платника податку на бюджетне відшкодування з податку на додану вартість повинна включати такі етапи [1]:

1. Встановлення факту здійснення господарської операції. На цьому етапі дослідженню підлягають усі первинні документи, які належить скла-